

Kleuters geven antwoord

Wat betekent nieuwsgierigheid?

**Rineke Tineke Peuleschil, bij ons in Amsterdam.
Die vroeg de hele tijd maar door hoe alles eigenlijk kwam.
Rineke Tineke Peuleschil die vroeg bijvoorbeeld: 'Hee,
waarom, waarom, waarom valt de maan niet naar benede?'**

Femke van der Wilt
(f.m.vander.wilt@vu.nl)
werkt als promovenda aan
de Vrije Universiteit
Amsterdam. Ze doet
onderzoek naar de relatie
tussen communicatieve
taalvaardigheid en sociale
afwijzing in de kleuterklas

De tekst in de intro is van een bekend kinderliedje van Annie M.G. Schmidt. De hoofdpersoon is een typisch voorbeeld van een nieuwsgierig aagje: de hele tijd vragen stellen en niet gauw tevreden zijn met een antwoord. Nieuwsgierigheid wordt omschreven als 'de wil om te ontdekken hoe de wereld in elkaar zit'. Maar wat verstaan kleuters eigenlijk onder nieuwsgierigheid? En wat kunnen we daaruit afleiden? Is er in het onderwijs wel genoeg ruimte voor nieuwsgierigheid?

Waar komen baby's vandaan?

Kinderen zijn van nature nieuwsgierig. Ze gaan graag op ontdekking uit: ze willen van alles uitproberen, onderzoeken en ervaren. Nieuwsgierigheid wordt daarom ook wel omschreven als een honger naar kennis en een natuurlijke wil om te leren (Reed, 2017). Simpel gezegd: als je nieuwsgierig bent, wil je weten hoe de wereld in elkaar zit. Maar waar komt nieuwsgierigheid eigenlijk vandaan? Nieuwsgierigheid komt voort uit een gebrek aan kennis. Als je je bewust wordt van dat gebrek, is de kans namelijk groot dat je dat wil opheffen en op verkenning uitgaat. Nieuwsgierigheid is dan ook de drijfveer voor ontdekken. Dat zie je al bij hele jonge kinderen: ze slaan met hun lepel op hun bord en stoppen van alles in hun mond. Naarmate kinderen ouder worden, krijgt nieuwsgierigheid een andere vorm. Kinderen gaan vragen stellen. Waar komen baby's vandaan? Weet een hond dat hij een hond is? En hoe komt het dat mijn verfwater groen is

Opvallende antwoorden

Wat betekent nieuwsgierigheid volgens jonge kinderen?
Nieuwsgierigheid betekent ... dat je gekke dingen doet | dat je helpt | dan heb je een beetje hoofdpijn | dat je dan moet lachen | een lief beest | dat je nadenkt | dat je je helemaal fit voelt | dat je heel opgewonden bent | dat je een plan hebt | dan kan je schaatsen | dat je scheel kijkt | dat je snoepjes heel lekker vindt | als je tanden niet in je mond zitten | dat je je een beetje ergens op verheugt | dat er vuurwerk komt.

geworden? Kleuters stellen maar liefst 200 tot 300 vragen per dag (Engel, 2011). Het is een manier om grip te krijgen op de wereld om hen heen. En ze zijn niet snel tevreden: de helft van de vragen die kleuters stellen, is een vervolg op een eerdere vraag (Engel, 2011). Kinderen stellen dus niet zomaar vragen. Ze weten goed wat ze willen weten en gaan na of iets ook echt een antwoord is op hun vraag.

Het belang van nieuwsgierigheid

Nieuwsgierigheid krijgt de laatste tijd steeds meer aandacht in het onderwijs. Kinderen die nieuwsgierig zijn, onthouden namelijk beter wat ze hebben geleerd. Dat heeft te maken met het belonende effect van nieuwsgierigheid: het gebrek aan kennis wordt opgeheven en dat ervaar je als een beloning (Reed, 2017). Maar nieuwsgierigheid heeft niet alleen een positief effect op je geheugen. Ook in onderzoek speelt nieuwsgierigheid een grote rol. Goed onderzoek begint namelijk met het stellen van vragen. Onderzoekers zijn dan ook bij uitstek nieuwsgierig: ze willen graag weten hoe iets zit. En die nieuwsgierigheid heb je als onderzoeker niet alleen nodig om op interessante vragen te komen. Het is ook een belangrijke drijfveer om door te zetten, dieper te graven en verder te zoeken. Tot slot kan nieuwsgierigheid gezien worden als één van de eigenschappen die kinderen nodig hebben in de 21e eeuwse samenleving, een samenleving die steeds complexer wordt en steeds sneller verandert. Er ontstaan nieuwe problemen waarvan wij het bestaan nog niet eens kennen. Die problemen vragen om een oplossing. Daar is nieuwsgierigheid voor nodig: de drijvende kracht voor vernieuwing. Het vinden van nieuwe oplossingen begint immers met het stellen van vragen.

Nieuwsgierige schoolkinderen?

Het is duidelijk dat het belangrijk is om nieuwsgierigheid te stimuleren. Maar is daar in het onderwijs wel genoeg ruimte voor? Dat is nog maar de vraag. Kinderen worden in de loop van

Stel veel vragen aan kinderen, want daarmee laat je zien dat je nieuwsgierig bent, niet alle antwoorden weet en daar graag naar op zoek gaat

de basisschool namelijk steeds minder nieuwsgierig (Engel, 2011). Na de 'waarom-fase' neemt het stellen van vragen af: kinderen zitten soms de hele dag op school zonder iets te vragen. Hoe komt dat? Voor een deel heeft dat te maken met de natuurlijke ontwikkeling van kinderen (Trouw, Dekker, & Jolles, 2014). Zo zijn kleuters vaak nog heel ongeremd: ze stellen elke vraag die bij hen opkomt. Bij oudere kinderen is dat anders. Zij zijn gevoeliger voor hun sociale omgeving en maken een zorgvuldige afweging voordat ze een vraag stellen. Is dit niet een rare vraag? Zou ik het antwoord op deze vraag eigenlijk al moeten weten? En is dit wel een goed moment om een vraag te stellen? Of oudere kinderen gemakkelijk een vraag durven te stellen, hangt ook af van hun leerkracht. Toen aan een groep leerkrachten werd gevraagd welke eigenschappen zij belangrijk vinden om te stimuleren bij kinderen, werd nieuwsgierigheid slechts door een enkeling genoemd (Engel, 2011). Vinden leerkrachten nieuwsgierigheid dan niet belangrijk? Het lijkt vooral te komen door alle aandacht voor spelling, taal en rekenen en de toenemende druk op toetsing. Daardoor blijft er soms minder ruimte over voor nieuwsgierigheid.

Kleuters geven antwoord

Maar hoe zit het eigenlijk met nieuwsgierigheid in de kleuterklas? Wat verstaan kleuters onder nieuwsgierigheid? En wat kunnen we daaruit afleiden? In het kader van een onderzoek naar voorleesmethodes en taalvaardigheid hebben

wij aan 477 kleuters (van 4 tot en met 6 jaar) de volgende vraag voorgelegd: wat betekent nieuwsgierigheid? Veel kinderen vinden het nog moeilijk om dat uit te leggen ('Dat woordje heb ik nog nooit gehoord hoor!'). Toch lukt het een flink >>

Nieuwsgierigheid betekent ...

Figuur 1 – Antwoorden van kleuters op de vraag 'Wat is nieuwsgierigheid?'

Kinderen zijn van nature nieuwsgierig. Ze gaan graag op ontdekking uit: ze willen van alles uitproberen, onderzoeken en ervaren

Hoe stimuleer je nieuwsgierigheid?

- Wees zelf nieuwsgierig en stel vragen
- Neem de tijd voor nieuwsgierige vragen van kinderen
- Gebruik raadsels, mysteries en geheimen
- Zorg voor verrassingen en onverwachtse situaties

aantal al om een omschrijving te geven. De meest voorkomende antwoorden staan in figuur 1 op de vorige pagina. Daarin is te zien dat een deel van de kinderen denkt dat 'nieuwsgierigheid betekent dat je benieuwd bent'. Veel kinderen zijn nog wat duidelijker door te stellen dat 'nieuwsgierigheid betekent dat je iets graag wil weten'. Dat 'iets' kan op van alles betrekking hebben, ook op zoiets abstracts als kennis. Voor de grootste groep kinderen is het echter concreter. Zij stellen namelijk

dat 'nieuwsgierigheid betekent dat je graag wil weten wat het is'. Het zou kunnen dat ze daarmee verwijzen naar een voorwerp: ze willen weten hoe iets heet en wat je ermee kunt doen. Er is ook een groep kinderen die nieuwsgierigheid associeert met het openen van verjaardagscadeautjes: 'Nieuwsgierigheid betekent dat je graag wil weten wat er in je cadeautje zit.' Veel kleuters koppelen nieuwsgierigheid dus aan een grote gebeurtenis in hun leven: jarig zijn. Het zou kunnen dat een antwoord als 'Nieuwsgierigheid betekent dat je iets leuk vindt' voortkomt uit die associatie met cadeautjes.

Moedig kinderen aan!

Een groep kleuters werd gevraagd te raden welke voorwerpen er verstopt lagen onder een laken. Ze werden in twee groepen gedeeld: de eerste groep werd door de leerkracht aangemoedigd en de tweede groep niet. De uitkomsten? De kinderen in de eerste groep gingen sneller op ontdekking uit en hadden meer voorwerpen goed geraden dan de kinderen in de tweede groep (Engel, 2011).

Wat jaloezie ermee te maken heeft

Niet alle kinderen zijn gericht op concrete voorwerpen of cadeautjes. Een aantal associeert nieuwsgierigheid met een gebeurtenis: 'Nieuwsgierigheid betekent dat je naar een kinderfeestje gaat en dat je niet weet wat er gaat gebeuren.' Daarnaast is er nog een grote groep

kinderen die bij de omschrijving van nieuwsgierigheid gericht is op hun sociale omgeving: 'Nieuwsgierigheid betekent dat je heel graag wil weten wat mama gaat doen.' Sommige kinderen betrekken daar ook gevoelens van jaloezie bij: 'Nieuwsgierigheid betekent dat iemand iets leuks gaat doen en jij wil dat dan ook.' Wat heeft jaloezie te maken met nieuwsgierigheid? Belangrijk is dat deze kinderen in hun omschrijving van nieuwsgierigheid verwijzen naar de mensen om hen heen en dus gericht zijn op hun sociale omgeving. Omdat nieuwsgierigheid voortkomt uit een gebrek aan kennis, bestaat de kans dat je in je sociale omgeving ergens buiten staat. Je kunt in je sociale omgeving namelijk moeilijk nieuwsgierig zijn naar iets waar je zelf midden in zit en dus alles van weet. Ergens buiten staan kan vervolgens leiden tot gevoelens van jaloezie: je bent nieuwsgierig naar wat anderen aan het doen zijn, beseft dat jij daar buiten staat en wil ook graag meedoen.

Wees toch niet altijd zo nieuwsgierig!

Tot slot is er een flink aantal kinderen voor wie nieuwsgierigheid een negatievere lading heeft. Zo associëren sommige kinderen nieuwsgierigheid met angst, zenuwen, verlegenheid en spanning ('Nieuwsgierigheid betekent dat je iets niet zo leuk vindt en dat je het een beetje eng vindt'). Hoe komt dat? Hoewel nieuwsgierigheid de drijfveer is voor ontdekken, kan ontdekken soms best spannend zijn. En jonge kinderen komen nog regelmatig in een nieuwe situatie terecht. Ze ontmoeten nieuwe kinderen, krijgen een nieuwe leerkracht of gaan voor het eerst naar de tandarts. Kinderen die de nadruk leggen op het nieuwe van nieuwsgierigheid kunnen nieuwsgierigheid daardoor associëren met bang zijn. Voor een andere groep kinderen heeft nieuwsgierigheid ook een negatieve lading. Zij associëren nieuwsgierigheid echter niet met bang zijn, maar met boos of stout zijn ('Nieuwsgierigheid betekent dat je stout doet'). Hoe komt het dat kinderen nieuwsgierigheid op die manier omschrijven? Het zou kunnen dat de reacties uit de sociale omgeving hierin een rol spelen. Nieuwsgierige kinderen zijn vaak ondernemend en stellen veel vragen. Zeker met een vol onderwijsprogramma en een grote groep kinderen kan dat soms lastig zijn. Daardoor wordt de nieuwsgierigheid van jonge kinderen misschien niet altijd gestimuleerd in het onderwijs.

Maak een nieuwsgierigheidskastje

Zoek een mooi kastje met veel laatjes. In elk laatje stop je een klein, vreemd voorwerp. Zet het kastje in de klas en kijk wat er gebeurt. Wie gaat er naar het kastje toe? Hoeveel laatjes maken de kinderen open? Hoe lang bekijken ze de voorwerpen in de laatjes? En wat vinden ze ervan?

Wat vraag je wel en wat niet?

- Vraag kinderen niet: 'Wat hebben jullie vandaag geleerd?'
- Vraag kinderen wel: 'Welke vragen hebben jullie vandaag gesteld?'

Hoe nieuwsgierig ben jij?

Het is natuurlijk belangrijk om dat wél te doen. Als leerkracht speel je hier een belangrijke rol in. Maar hoe doe je dat? Hoe zorg je ervoor dat kinderen hun nieuwsgierigheid behouden? Onthoud dat je zelf een voorbeeld bent en stel dus veel vragen. Daarmee laat je zien dat je nieuwsgierig bent, niet alle antwoorden weet en daar graag naar op zoek gaat (Trouw, Dekker, & Jolles, 2014). Daarnaast is het belangrijk om de nieuwsgierige vragen van kinderen te stimuleren. Domme vragen bestaan niet. Dat vraagt wel om een flexibele en sensitieve houding. Vragen komen immers niet altijd op een handig moment. In dat geval kun je op een ander moment tijd nemen om te praten over dingen waar kinderen zich over verwonderen. Maar wat als kinderen geen vragen stellen? Zorg dan dat je zelf vragen oproept en stimuleer op die manier nieuwsgierigheid (Reed, 2017). Hoe je dat doet? Gebruik bijvoorbeeld raadsels en mysteries. Stuur geheimzinnige brieven met opdrachten of stukjes informatie en laat kinderen zo stapje voor stapje meer ontdekken. Let er wel op dat het behapbaar blijft. Zo voorkom je dat kinderen het te spannend vinden en nieuwsgierigheid blijven associëren met angst. Tot slot kun je zorgen voor onverwachtse situaties: kom eens verkleed de klas in en kijk wat er gebeurt. Twijfel zaaien stimuleert nieuwsgierigheid (Reed, 2017). Er zijn dus verschillende manieren om met nieuwsgierigheid aan de slag te gaan. Nieuwsgierig geworden? 🌟

Nieuwsgierig? Graag!

Ben je zelf nieuwsgierig geworden en wil je graag aan de slag? Kijk dan eens bij de 'Nieuwsgierig? Graag!'-projecten. Dit zijn projecten die speciaal ontwikkeld zijn om de nieuwsgierigheid van kleuters op te wekken en te koesteren. Lees bijvoorbeeld dit blog: www.wetenschapsknooppuntzh.nl/blog/gentse-experts-adviseren-kleuterleerkrachten.

Leestips

- www.squla.nl/de-25-grappigste-vragen-van-kinderen
- www.wetenschapsknooppuntzh.nl/activiteiten/nieuwsgierig-graag
- In deze HJK staat een bespreking van het boek *Zoek het maar uit!*, dat ingaat op nieuwsgierigheid. Nieuwsgierig geworden? Blader dan naar pagina 27.

Literatuur

- Engel, S. (2011). Children's need to know: Curiosity in schools. *Harvard Educational Review*, 81 (4), 625–645.
- Reed, H.C. (2017). *De hongerige geest. Nieuwsgierigheid als motor voor het leren*. Amsterdam: Neuropsych Publishers.
- Trouw, A., Dekker, S.J., & Jolles, J. (2014). *Nieuwsgierigheid, een basis in de school?* Informatiefolder Brein en Leren. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

Vakblad voor ontwikkeling, opvoeding
en onderwijs aan jonge kinderen

De wereld van

HJK

het jonge kind

45
jaar!

Vroege aandacht
voor taal

Wat betekent
nieuwsgierigheid?

Erfgoededucatie
voor kleuters

Nr. 2 – Jaargang 45 – okt. 2017

www.hjk-online.nl

